

Васютинський В. О. "Больові точки" політично зумовленого спілкування з мешканцями Донбасу / В. О. Васютинський // Соціалізація і ресоціалізація особистості в умовах сучасного суспільства: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – К.: Віваріо, 2018. – С. 32–34.

«БОЛЬОВІ ТОЧКИ» ПОЛІТИЧНО ЗУМОВЛЕНОГО СПІЛКУВАННЯ З МЕШКАНЦЯМИ ДОНБАСУ

Воєнно-політичні події на сході України загострили проблему ціннісного (не)порозуміння носіїв різних, часто протилежних політико-ідеологічних орієнтацій – від украї проукраїнських до вкраї антиукраїнських. Поділ за відповідними позиціями набув вираженого регіонального характеру. «Успіхи» російської воєнної агресії на Донбасі найбільше зумовлено тим, що в цьому регіоні адепти «русськава міра» становлять істотну частину населення. Повернення всього Донбасу до складу України буде неможливим без знаходження спільної мови з більшістю його мешканців – як на підконтрольних Україні територіях, так і на окупованих.

Ми узагальнили результатів п'яти опитувань мешканців Донбасу (у т. ч. тимчасово окупованих територій, а також інших регіонів), проведених протягом 2015–2018 рр. і спрямованих на виявлення найбільш проблемних характеристик їхньої свідомості та спілкування з ними.

У 2015 р. опитано 100 мешканців Костянтинівки, Краматорська і Слов'янська Донецької обл. та Лисичанська і Северодонецька Луганської обл. (по 20 осіб у кожному місті). Виділено чотири психологічні моделі покладання мешканцями Донбасу провини за становище, що склалося: політична (звинувачення політичних опонентів), маскувальна (уникання прямих звинувачень та ухильні відповіді), ізоляційна (психологічне відособлення від решти громадян України і від колишніх «своїх» державної та місцевої влади), конспірологічна (покладання провини на нечітко визначені або анонімні сили).

У 2016 р. опитано 294 студенти на Сході (Запоріжжя), у Центрі (Київ) і на Заході (Луцьк) України. Виділено параметри ставлення до мешканців Донбасу:

загальний контекст (політичний, гуманістичний, політико-гуманістичний) та модальність ставлення (співчуття, осуд, схвалення). Виявлено найбільш проблемну групу «уникливо-мовчазних» як цільову для переконувального впливу, чия позиція відображає проміжний стан між нерішучою відмовою від попередніх політичних цінностей і невиразною нехиттю до нових.

У 2016 р. опитано по 50 мешканців Маріуполя Донецької обл. та Львова. Виявлено соціально-психологічні підстави порозуміння між мешканцями східних і західних регіонів: прагнення миру, бажання припинити конфлікт, сподівання на краще; патріотизм; наміри й заклики діяти в потрібному напрямі; незадоволення з державної влади; обопільні звинувачення як доконечний елемент взаємного з'ясування позицій.

У 2017 р. опитано по 50 осіб у містах Добропілля Донецької обл., Синельникове Дніпропетровської обл., Могилів-Подільський Вінницької обл. З'ясовано, що ставлення громадян до війни не перебуває в центрі актуальних переживань та ціннісних орієнтацій і поступається перед суб'єктивною значущістю переживання матеріальних негараздів. Оцінки й переживання осіб, які активно визначають своє ставлення до війни, відносно сильніше спрямовано на соціальний зміст індивідуальної і колективної життєдіяльності, матеріальні труднощі оточення, неспроможність більшості до бажаних психологічних трансформацій, критичне ставлення до влади.

У 2018 р. опитано 50 громадян, які проживають на тимчасово окупованих територіях Донбасу. У їхній свідомості спостережено низку емоційних домінант: переживання через війну, переживання через матеріальні проблеми, потерпання за сім'ю, туга за минулим життям, невизначеність майбутнього, негативна оцінка української влади, суперечливе ставлення до українських цінностей, суперечливо-позитивне ставлення до російських цінностей, позитивна оцінка Донбасу. Виявлено «слабке місце» їхньої свідомості – брак бачення майбутнього загалом та привабливого майбутнього зокрема.

Описані особливості свідомості та поведінки мешканців Донбасу узагальнено за такими проблемними аспектами: підвищена емоційність оцінок і

ставлень; зосередження на матеріальних проблемах; вагання між українськими і російськими цінностями; негативна оцінка української влади; невизнання власних провин та пошук інших винуватців; небачення виходу із ситуації, що склалася; невизначеність образу майбутнього. Такі особливості по-різному зумовлюють стиль спілкування з мешканцями Донбасу.

За підвищеної емоційності оцінок і ставлень: не піддаватися на емоційне збудження, займати асертивну позицію; не реагувати емоційно у відповідь; залежно від рівня агресії – заспокоювати або ігнорувати надмірні емоції.

В оцінці матеріальних проблем: стримано співчувати; посилатися на об'єктивні труднощі; наводити приклади поліпшення ситуації.

У просторі українських і російських цінностей: підкреслювати позитивні прояви українських впливів на Донбасі; спростовувати/висміювати негативні стереотипи про Україну; показувати негативну роль Росії в подіях на Донбасі.

У відповідь на негативну оцінку української влади: привертати увагу до позитивних результатів її діяльності; порівнювати дії та імідж теперішньої влади з попередньою; підкреслювати демократичність вибору влади в Україні.

За спроби заперечувати власні провини та шукати інших винуватців: ігнорувати активно-агресивні звинувачення; спиратися на явні докази вини росіян і сепаратистів; використовувати іронію і сарказм, коментуючи звинувачення на адресу України.

Щодо небачення виходу із ситуації, що склалася: пояснювати неможливість прямих переговорів із «ДНР/ЛНР»; звертати увагу на блокування Росією введення миротворців; посилатися на міжнародну підтримку України.

Через невизначеність образу майбутнього: порівнювати становище на підконтрольних і окупованих територіях Донбасу; підкреслювати перспективи розвитку Донбасу в складі України; показувати кращі можливості для молоді на підконтрольних територіях порівняно з окупованими.